

Драгица Тадић Папаниколау:
Ослушкивање човекове жеђи за
смислом (Разговор са

НОВО

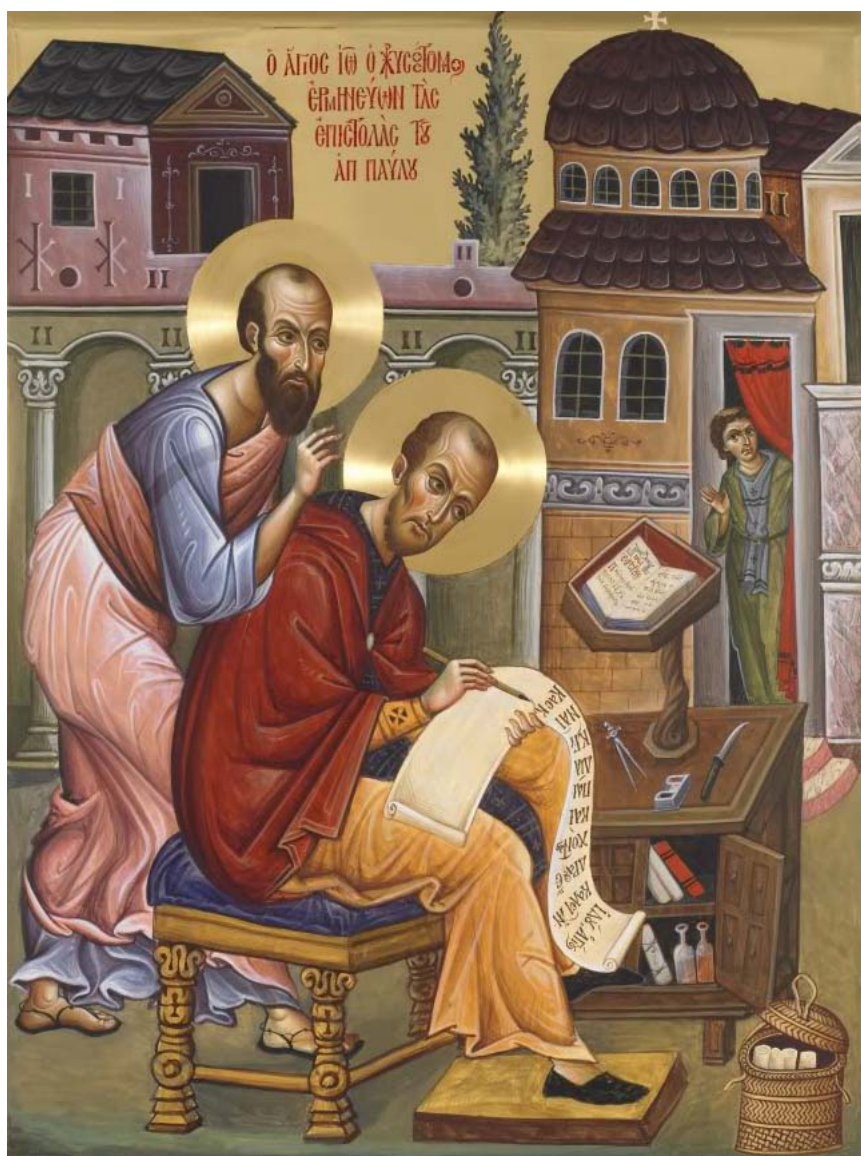
РАСПОРЕД
СЛУЖБИ

ЦРКВЕНИ РАДИО

МИСИЈА ВЕРОНАУКА ИСТОРИЈА ЦРКВЕ ЦРКВЕНА УМЕТНОСТ РАДИО ЛАВ ПОГЛЕД СА СТРАНЕ КОНТАКТ ЛИНКОВИ

ОБЈАВЉЕНО / 3.05.2017.

Предраг Самарџић- Апостол Павле о жени

Павле је борац за слободу, али је и љубитељ поретка. Н. Pagels Павле допушта женама да се моле и пророкују у Цркви, јер их на то покреће Дух. Он овим надилази и одолева свим наклоностима из јеврејског наслеђа. У исто време, он „уређује“ та служења као и све остале дарове Духа, тако да Тело Христово, народ Божији, заиста бива надзидан, а не да би изазвао увреде на погрешним местима (J. Reumann). Сматрам да је субординација жена била универзална у свету у којем је настао Нови Завет и да је Павле држао до већ постојећих норми. Држећи до тих норми, он је такође охрабривао, подстицао на преображење личности међу хришћанима, и мушким и женским, те су питање субординације и њен значај и значење ишчезли (R. Dudrey). Нико у оквиру новозаветних списа није посветио толико простора женама колико Апостол Павле. Историчари су приметили да у старини нема ниједног

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

Драгица Тадић Папаниколау:
Недавно је у издању...

др Дарко Ђого: Између три Рима:

Пасха маги Марије кроз огањ и воду –
„Током своје борбе, у лику...

Зоран Ђирјаковић – Насиље

ПРЕПОРУЧУЈЕМО / 3.05.2017.

отац Милић Драговић – Православље
као лек против болести

документа у коме се у поздравном делу помиње толико жена колико у једној од најзначајнијих Павлових посланица (Посланица Римљанима, глава 16), где Павле напореда са мушкарцима помиње и велики број жена. У исто време, нико није изазвао ни проузроковао толико контроверзних ставова и мишљења по истом питању као Апостол Павле. Ми ћемо покушати да Павловом схватању места и улоге жене у новозаветној стварности приђемо пре свега кроз конкретне Павлове текстове, који су првенствено, мада не и искључиво, сконцентрисани у посланицама Галатима, гл. 3, Ефесцима, гл. 5, Првој посланици Коринћанима, гл. 7, 11 и 14, Првој посланици Тимотеју, гл. 2, и Другој посланици Тимотеју, гл. 4.1 • Преузето из књиге „Жена у Библији“, која ће се ускоро објавити у издању Видослова. 1 Ради целовитије слике жена у Павловим посланицама, указујемо и на значајне, но мање спорене текстове који нису изазивали контраверзе међу егзегетама, из посланице Римљанима 16,1-3. У 16, 1 читамо: Препоручујем вам пак Фиву сестру нашу која је служитељица („диаконон“) цркве у Кенхреји. У стиховима 2 и 22 види се да је Фиба (служитељица – диаконон) та која носи посланицу римским хришћанима, посланицу која је „резиме“ целог Павловог учења. Она ће им је прочитати, предати, и ако нешто из ње захтева појашњење, она је ту да објасни. У 16, 3 читамо: Поздравите Прискилу и Акилу, сараднике („тус синергитус“) моје у Христу Исусу. Они су ризиковали своје животе за Павла. Којима се не захваљујем само ја, него и све цркве из незнабожаца: поздравите и домаћу цркву њихову, стих 4. Ко су Прискила и Акила сведочи нам Лука у Делима Апостолским 18, 24-26: А дође у Ефес неки Јудејац по имену Аполос, родом из Александрије, човек рјечит и јак у Светом Писму („динатос ев тес графес“). Овај бјеше упућен на пут Господњи и, говорећи духом, говораше и учаше право о Господу, а знадијаше само крштење Јованово. И онај поче смјело проповиједати у синагоги. А када га чуше Акила и Прискила, прихватише га и још му тачније изложише Пут Господњи. Ту је и знаменита Јунија (стих 17), коју ће Св. Јован Златоуст назвати апостолом. Сродан и на истој, киригматичко-маријартијској, линији овоме тексту је и текст из посланице Филипљанима 4, 2-3: Еводију молим, и Синтихију молим, да исто мисле у Господу. Да, молим и У циљу једног целовитијег виђења и схватања Павловог односа према жени, неопходно је имати у виду следеће елементе: – Павле све сагледава у склопу Историје спасења, Дела Христовог, Догађаја Христос. Оно што у свакој дискусији о Павловим текстовима мора бити преломно (одлучујуће) јесте искорак његове теологије хришћанског живота као живота „у Христу“ 2 У оквиру тог искорака Христови следбеници, постојећи и потенцијални, представљају себе кроз нови идентитет: Нема више Јудејца ни Јелина, нема више роба ни слободнога, нема више мушког ни женског, јер сте ви сви један (човек) у Христу Исусу (Гал. 3, 28). Овај текст је окосница и носилац, односно ка њему су усмерени сви остали текстови који говоре о односу мужа и жене, односно о међусобним односима целог раздвојеног, поцепаног и од Бога удаљеног, а сада у Христу уједињеног човечанства. Павле у тој посланици објављује своје узвишено виђење света који је био разједињен и најзад је у Христу уједињен. Он припрема терен за ту велику изјаву када у 3, 10-14 каже да бити усиновљеник Божији, усиновљено дете Божије, значи и бити ослобођен од проклетства закона (стих 13). Кроз жену је дошло проклетство које је заробило сву њену децу, посебно кћери њене, угрожавајућим законом. Исто тако је и кроз жену дошао Христос који нас је ослободио од проклетства закона (ст. 13). Павле у наредној глави проширује ову неконвенционалну истину када каже: Али када дође пуноћа времена, посла Бог Сина својега, који се роди од жене, који би под законом, да искупи оне који су под законом, да примимо усиновљење (4, 4-5). По Закону су само мушкарци могли да приме наслеђе својих отаца, а сада, у Христу, и жене, баш као и мушкарци, постају пуни учесници наслеђа, које припада свој духовној деци Аврамовој (3, 15 и 29; 4, 7). По и под старом благонаклоношћу синови су вредновани више но кћери. По и под новом благонаклоношћу сви су деца Божија и сви, као чланови породице Његове, у свему имају исто учешће (3, 23-26). Раније су само јеврејски мушкарци сматрани истинским Израилцима и на својим телима као идентификациони знак имали обрезане. Сада сви верујући – и Јевреји и пагани, и робови и слободни, и мушки и женски – учествују, заједничаре у истом крштењу, у истом телу Христовом (стихови 6-14, 27-29). Одећа која је указивала на међусобно удаљавање Адама и Еве сада је замењена одећом измирења, јер смо се сви обукли у Христа (3, 27). Зато Апостол Павле и позива Коринтске Хришћане да одбаце квасац стари (1. Кор. 5, 7), јер ако је ко у Христу, нова је твар; старо прође, гле све ново постаде (2. Кор. 5, 17). Ова новина је живот у Духу Господњем, а где је Дух Господњи, онде је слобода (2. Кор. 3, 17). Ову слободу неки у коринтској заједници не користе на изградњу Цркве. Зато Павле у Првој посланици Коринћанима, пре но што ће указати на дарове Духа којима су обдарени и мушки и женски чланови Цркве, предупредује: Све ми је слободно, али све не користим; све ми је слободно али све не изграђујем (10, 23). тебе, сатрудниче вјерни, помажи њима које се потрудише са мном у проповиједану Јеванђеља заједно са Климентом и осталим помагачима мојим, чија су имена у књизи живота. 2 Francis J. Maloney, Woman First Among The Faithful. Ave Maria Press, Indiana 1986. стр. 36 3 Види: Cowles, www.ccel.us/place.ch.5.html стр. 14-15 У Посланици Ефесцима Павле ће још експлицитније указати на то како је догађајем Христос, Христовим делом, Христовом новином, све у покрету и како је све призвано на крајње, неопозиво и целовито јединство са Христом (Еф. 1, 9-10). У овом повигу свега са циљем да се све састави у Христу, оно што је на небу и што је на земљи, у Њему, Павле опомиње хришћане да грех убија, а Христос оживљује (2, 1-7), грех искључује, Христос укључује (ст. 11-13), грех ствара ограде и преграде а Христос их руши (14-15), грех удаљава и отуђује, Христос измирује, грли и обједињује (16-18; 2,19-3,12). Указавши кроз прве три главе Посланице Ефесцима на јединство у Христу, кроз Посланицу Коринћанима на новину у Христу, кроз Посланицу Ефесцима на слободу у Христу, Павле и брачне другове позива на такво јединство у новини и слободи призива, што ће додатно изразити и у петој глави те посланице (ст. 21-23). Свестан је да мужеви и жене у практичном животу имају тешкоћа да живе оваквим животом, те стога и поручује: Молим вас, дакле, ја, сужањ у Господу, да се владате достојно звања на које сте позвани (4, 1). Како живети достојно звања? Павле

наставља па каже: Са сваком смиренošћу и кротošћу, са дуготрпљењем, подносећи један другога у љубави. Старајући се да чувате јединство Духа свезом мира (4, 2-3). У глави петој (ст. 1-2), он додатно понавља и упућује: Угледајте се, дакле, на Бога као дјеца вољена, и живите у љубави као што је и Христос љубио нас и предао себе за нас као принос и жртву Богу на пријатан мирис. У том контексту треба читати и Павлов призив хришћанским брачним паровима да буду *υποτασσομενοι*, тј. они који потчињавају себе, уз још једну напомену у виду олакшице за читање Павлових текстова који су повезани са питањем жене. Наиме, да је Павле желео да „пропагира“ неку потчињеност, субординацију жене, зар је уопште требало и да се појављује у јавности? Таквих „проповедника“ је било у изобилију. Павле је хтео да каже, објави, нешто друго, супротно тим категоријама и „вредностима“ и у томе је и успео. Нећемо се овде упуштати у постојећа питања о томе у којој су мери тзв. Павлови текстови који говоре о човеку и жени, мужу и жени, заиста Павлови⁴. За нас је битно да су горе наведени текстови нашли своје место у склопу новозаветног канона, те да су као такви за Цркву „нормативни“, и она је дужна да их на одговарајући начин представи и протумачи. Поменути нови идентитет посведочен кроз Посланицу Галатима носилац је и сведок раније баптистичке, крштењске литургијске праксе и свести. Тај идентитет позива и на ново сведочење, које се, у сагласности са Павловим списима, одвија у јеврејском и грчко-римском окружењу и у окружењу настајућег гностицизма, који провејава тим светом. Павле је својим ставом и односом према жени, као и његов учитељ Исус, како у оно доба тако и данас изазвао и изазива различите реакције. Те реакције се 4 За један критички однос по питању ауторства горњих текстова, види: G.W. Trompf, *On Attitudes Toward Women in Paul and Paulinist Literature: 1 Corinthians 11:3-16 and Its Context* CBQ 42 (1980) стр. 196-215; David M. Scholer, *1 Timothy 2:9-15 & The Place of Women in the Church's Ministry, Women Authority & the Bible*, ed. Alvera Mickelsen, поглавље 9. Тамо види и додатну, односну литературу. обично сусрећу у некој од три тачке, које бисмо сажето могли изразити на следећи начин: 1. Павле је неуспело покушао да измени положај жене у свету у коме је проповедао, и у правцу тога да жене ослободи подређеног положаја у односу на мушкараца. 2. Павле је покушао да на један нови начин представи стари статус жене. 3. Једино је Павле јасно и недвосмислено ослободио жену понижавајућег положаја у потпуности је изједначивши са мушкарцем. Како су представљени Павлови текстови о жени, када изазивају овако различита и потпуно опречна тумачења? У циљу павловског читања Павла, мора се на најбољи могући начин приступити изворима. Тај најбољи могући приступ и метод укључивао би претходно појашњење Павлове терминологије која доминира његовим посланицама на ову тему и која је неретко, због изнијансираних, широких и вишеструких значења, неправилно превођена, или једноставно не бива досегнуто њено пуно, право и одговарајуће значење које је сам апостол Павле имао у виду. Тога ради ћемо у хронолошкој и мисаоној равни апостола Павла појаснити следеће изразе: глава покоравати се љубав послушност –поштовање –извршавање наредбе У Првој посланици Коринћанима Апостол Павле каже: Али хоћу да знате да је свакоме мужу глава Христос, а муж је глава жени, а Бог је глава Христу (11, 3). Ту он употребљава грчки израз κεφαλή, који има значење глава у смислу дела тела. Он такође може да значи и први, у смислу места, позиције, као крајеугаони камен у грађевини, кући, или камен носач над вратима. Међутим, овај израз се никада не користи у смислу вође, владара итд. Сусрећемо га и у војној терминологији, где означава онога ко води, али не у смислу онога ко попут неког директора управља војском. Кеφαλή не значи, на пример, генерал или капетан, дакле, не означава некога ко из неке канцеларије или са неког другог заштићеног места заповеда трупама. Насупрот томе, κεφαλή у војном контексту означава онога ко је током битке у првом реду, који се налази на првој линији покрета и борбе у коју су сви подједнако укључени, с тим што је неко увек на првој линији, неко је увек κεφαλή. У грчком језику из времена Светог Апостола Павла, а и раније, постоји израз αρχή, који означава првину, првенство, вођство, као и полазну тачку по питању порекла. Употребљава се и као префикс у изразима археологија, архива, итд. Тај израз такође означава и онога ко је први по важности и моћи, и користи се као префикс у речима као што су архангел, архиепископ, итд. Сви ови изрази се употребљавају да означе главу групе, у смислу вођства, предводништва. У Павловим списима је он употребљен да би означио главу, вођу групе народа, људи. Када Павле говори о жени којој је муж глава, он не употребљава израз αρχή којим би својим слушаоцима и читаоцима рекао да је човек тај који управља, командује женом и при чему би им у исто време напоменуо да је човек – Адам био извор жене – Еве, која је начињена од његовог ребра. Павле на тим местима употребљава израз κεφαλή, као и у Првој посланици Коринћанима (11, 3) заједно са изразом ανήρ, који обично значи човек, као неко ко је на себи својствен начин другачији од жене, док реч ανθρωπος означава човека насупрот звери. Израз ανθρωπος је, међутим, могуће употребити да означи човека као супротност нељудским бићима, боговима и зверима, док су његовом множином скоро увек означени житељи неке области. У класичном грчком језику тај израз се користи да означи људску врсту, и са оваквим значењем је потврђен и у Новом Завету. 5 Само овај генерички смисао прикладан је и прихватљив и за израз κεφαλή у смислу извора, јер узрочност коју собом носи и пројављује Христос досеже и обухвата цели космос. Из Њега сте и ви у Христу Исусу, који нам постаде премудрост од Бога и праведност и освећење и избављење. Да буде као што је написано: Ко се хвали нека се Господом хвали. (1. Кор. 1, 30-31). Овде је очито реч о целом човечанству, које по Посланици Римљанима (10, 9) сачињавају сви верни. Када Седмдесеторица преводје Стари Завет на грчки, сусрећу се са једном јеврејском речју за коју постоје две грчке речи. Јевреји, дакле, имају реч рош, док Грци имају речи κεφαλή и αρχή. Јеврејски преводиоци били су крајње свесни могућности да дође до забуне и неправилног превођења, па су реч рош на местима на којима је она означавала главу као део тела, или првог војника, онога који „предводи“ борбу једне групе против друге, увек преводили са κεφαλή. Кеφαλή негде у 1. веку хишћанске ере, управо у периоду када Свети Апостол Павле пише своје посланице, може да означава и извор, што је Павлу познато, те он реч κεφαλή

користи са тим значењем и смислом (Кол. 2, 19). Међутим, реч κεφαλῆ је у том значењу била позната и раније, у класичном грчком. Сада се то значење, које је било ређе употребљано, поново обнавља и улази у употребу. На местима пак на којим је реч рош имала значење предводника, вође, управитеља, дакле када би имала призвук ауторитета, јеврејски преводиоци су је преводили речима ἀρχή, ἀρχὴν или ἀρχηγός. Ово је закључак до кога су Murphy O'Connor и R. Scroggs дошли независно један од другог. 6 Наредни израз, који треба разјаснити у циљу јаснијег читања списа Апостола Павла јесте израз ὑποτάσσομαι. Овај израз је у великој мери присутан у Посланици Ефесцима и то управо у одломку који се чита приликом чина венчања у Православној Цркви (Еф. гл. 5). У посебном делу ћемо указати на то колико се у овом изразу рефлектује општа тематика пете главе Посланице Ефесцима, а сада ћемо само да га представимо у његовом изворном значењу, односно представимо оно што се под тим изразом уопштено подразумева. Он у облику актива, ὑποτάσσω, може да значи и означава освајача који је некога или нешто савладао, освојио. Дакле, израз у овом облику у себи носи значење потчињавања, односно потчињености, међутим он се никада не употребљава у активном облику и као такав је само теоретски могућ. Ни Павле израз ὑποτάσσω никада не употребљава у активном облику. С друге стране пак сасвим је јасно да Посланица Ефесцима, као ни шири контекст Павлових списа, не говоре ни о каквим освајањима или потчињавањима некога некоме, што би у неком 5 Види: Jerome Murphy-O'Connor, Sex and Logic in 1. Corinthians 11:2-16. In The Catholic Biblical Quarterly, vol. 42, No. 4. 1980. стр. 494 6 Види: Murphy O'Connor, оп. цит. стр. 492 даљем развоју подразумевало и идеју о послушности по диктату, послушности која би произилазила из статуса потчињености онога ко је потчињен. Павле овај израз употребљава у медијалном облику ὑποτάσσομαι. Њега у том облику срећемо и у војној терминологији, у употреби у којој значи заузети позицију у војном одреду, међу војницима, у групи војника на задатку. Овде и у овом контексту нема никакве идеје о нивоу или статусу, него је реч о заједничком учешћу у задатку који је војницима задат. Уколико би војник одбио, или не би успео да се придружи другима, или уколико би задржавао напредовање јединице, старшина би могао да се послужи одговарајућим обликом глагола ὑποτάσσομαι како би дотичном војнику наредио да се врати на линију, да заузме своје место, придружи се својим пријатељима војницима, да их својим учешћем у борби подржава и истовремено испуни свој задатак у склопу општег задатка. Дакле, грчки језик оставља могућност да се некоме, рецимо, каже да потчини некога, што Павле ниједном није рекао, односно није ни једном употребио глагол у таквом облику. Могуће је такође описати, представити некога као потчињеног неком другом. Међутим, грчки језик не трпи облик којим би неко некоме рекао „буди потчињен“, „потчини себе“, у активној форми. Павле тај глагол употребљава у медијалној форми, у којој он има другачије значење, односно онај на који се односи други, нови статус, за разлику од статуса који би се, евентуално, могао изразити кроз активни облик глагола. И тако, када Павле овај глагол у Посланици Ефесцима употребљава у медијалном облику: Жене, покоравajte се својим мужевима као Господу (Еф. 5, 22), настављајући се на 21. стих и понављајући га поново у 24. стиху, он употребивши глагол ὑποτάσσομαι, што је била медијална форма, једноставно женама у овом конкретном случају каже – вољно, с љубављу, делатно се „покоравajte“ мужевима својим, у смислу – имајте разумевања и наклоности према њима, будите од помоћи, готове да одговорите на њихове потребе, то је добро и за вас. Многи енглески преводи овај контекст схватају као „give allegiance to“. Када Павле у истој глави (ст. 21) позива све ефеске хришћане да буду ὑποτασσόμενοι једни другима, ἐν φόβῳ (=из поштовања), он не жели да каже и то не може да значи да сви потчињавају једни друге – таква конструкција би захтевала активну форму, а то грчки језик у оваком контексту не трпи. Уколико бисмо и прихватили да горе наведени текст има у виду потчињавање, субординацију, то би онда значило да се сви свима потчињавају, без разлике на пол. Павле, употребљавајући медијалну форму, једноставно призива ефеске хришћане да испуњавају свој призив, који јесте то да буду Тело Христово, да се у Њега укључују као самосталне и целовите личности, као самостални чланови (в. 1. Кор. 12,27; 10, 16-17; Еф. 2, 16; 3, 6, 4, 4,16; Кол. 1, 18). Будите вољни, с љубављу носите бреме један другог и тако испуните закон Христов (Гал. 6, 2). Оно што важи за Цркву, сматра Павле, то важи и за брак, брачне другове. Павле тај исти глагол у 1. Кор. (16, 16) употребљава да би позвао, замолио коринтске хришћане да се „потчине“ (ὑποτάσσεσθε) онима који су као дом Стефанинов себе предали грађењу Цркве Христове да би били συνεργαίτες – сатрудници, учесници и саучесници у делу грађења Цркве Христове са Павлом. Исту мисаону линију следи и Свети Апостол Петар, који у својој Првој посланици (5, 5; 5, 3) позива старешине Цркве да напасају стадо, не господарећи њиме, него са добром вољом и у љубави сами служећи као узор. Односно, позива их да буду ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις – да се потчињавају једни другима, те да сви пригрле смиренуљме. Тако исто и ви, млађи, покоравajte се старјешинама (=ὑποτάγητε πρεσβυτέροις) и сви покоравajući се једни другима пригрлите смирење (ст. 5). Док у стиху 3. старешинама, презвитерима каже: Нити као да господарите (μηδ' ὡς κατακυριεύοντες) наслідством Божијим, него будите углед стаду. У Павловим списима глагол ὑποτάσσω, ὑποτάσσομαι, ни у ком случају не носи у себи значење потчињености, субординације, него се увек употребљава у контексту изградње, надградње Цркве Христове, што је једино могуће вољно и у љубави, уз пригрљавање смиренуљме, о чему нам сведоче и Петрове посланице. Наредни глагол који захтева додатно објашњење јесте глагол φοβῶ чији је функционални опозит ὑπακούω. Преводи на које смо навикли када је у питању глагол φοβῶ обично дају реч страх, бојати се, док глагол ὑπακούω обично преводу речју слушати, у смислу испуњавати заповест. И управо у таквом значењу овај израз употребљава Апостол Павле у Посланици Ефесцима (6, 1), када позива децу да слушају своје родитеље, што подразумева да родитељ може да нареди детету, као и да очекује да га дете слуша. Исти глагол употребљавају робовласници по питању својих робова. У поменутом тексту Павле каже: Дјецо, слушајте (τα τέκνα ὑπακούετε) родитеље своје у Господу јер је ово праведно. Овај глагол који Павле

употребљава у својим списима, и то још у истој посланици као и глагол υποτάσσομαι и са овако јасним значењем, додатно нам помаже да схватимо да υποτάσσομαι у себи не носи значење никаквог диктата, заповести, потчињености, итд, док υπακούω дефинитивно значи наредбу, заповест. Његов парњак, односно реч извор и начело – $\alpha\rho\chi\eta$, односи се на самога Бога Кога треба слушати, Кога се треба покоравати, и за ту прилику, контекст и категорију, у библијским списима се користи глагол πειθαρχεῖν , πειθαρχέω . Тако Апостоли у Делима Апостолским (5, 29), на заповест јерусалимског првосвештеника да престану да благовесте Реч Божију, одговарају: Петар и апостоли одговорише: Богу се треба покоравати више но људима (уп. 5, 27:21; Титу 3, 1). Овде, као и у осталим текстовима који нису везани за Библију, глагол υπακούω значи слушати, потчињавати се некоме ко има власт, ауторитет, те стога овај глагол и пристаје уз израз $\alpha\rho\chi\eta$, при чему и сам додатно објашњава значење глагола υποτάσσομαι . Реч, глагол φοβῶ , који се најчешће преводи са бојати се, у свом изворном значењу носи идеју поштовања, као и јеврејски глагол „јаре“, који се претежно преводи са бојати се. Најприкладнији превод оба глагола би, ван ширег контекста, био страхопоштовање. Изворно значење глагола јаре је извучено из контекста и у библијским списима представљено оним стањем које човека снађе приликом сусрета са Богом. Апостол Павле овај глагол употребљава управо у овом контексту и значењу када жени говори да се „боји“ мужа, при чему уместо јаре, разуме се, употребљава грчки глагол φοβῶ . Павле у Посланици Ефесцима каже да се жене у љубави вољно ($\text{υποτασσόμενοι ἐν φόβῳ Χριστοῦ}$), у страхопоштовању будући у присуству Христовом, Божијем. Павле овде говори о браку који се склапа у име Христово, у присуству Христа „као сведока“, брак који се склапа и живи у присуству Христовом (5, 31-33). А последњи стих се завршава са: $\text{Ὡ δὲ ὑμεῖς ὡς φοβεῖται τὸν ἄνδρα}$ – И да жена поштује, нека жена поштује, (нека се боји) свог мужа. Овај страх, страхопоштовање, поштовање произилази из чињенице да Павле брак изједначаје са Црквом (ст. 30-32), у којој је Бог и у коју су брачни другови позвани, што у паганству није било тако. Брак код пагана није био уздигнут на такав ниво светости, те би га стога сада требало више поштовати. Љубав Грчки језик има више речи и глагола којим означава љубав. Ту је глагол εράω , који носи значење сексуалних нагона, пожда и страсти. Павле не препоручује овај тип љубави. Други глагол је φιλῶ , који означава пријатељство, дубоку, осећајну љубав, топлину која се не може наредити или поручити. Рђави сапутници оване глаголу су: рационалност, разумност, политичка исправност, цивилизацијски кодекс, кодекс модерности, итд. Трећа врста љубави је она која се изражава речју оторуги и која првенствено означава љубав родитеља према деци. Четврта врста љубави, или реч која се користи да означи љубав, јесте $\alpha\gamma\acute{\alpha}\pi\eta$, односно глагол $\alpha\gamma\acute{\alpha}\pi\omega$. Кључна карактеристика ове врсте љубави јесте одређени став и дејство, а емоционалност се надилази или једноставно искључује. То је најчешће употребљен глагол у Новом Завету. Будући да су доминантне карактеристике овог глагола став и акција, дејство, њиме се или преко њега од некога тражи да воли, да пројави љубав. Глагол $\alpha\gamma\acute{\alpha}\pi\omega$ врло је близак глаголу υποτάσσομαι , који би се слободније могао превести са дати, давати оно што је, евентуално, у мом интересу да би се тако изразила брига, разумевање и старање за другог. Овим глаголом Христос позива своје следбенике да љубе и непријатеље своје. Овим глаголом Христос поново потврђује заповест о љубави према Богу и ближњем. У овај глагол и у то стање се сливају вера и нада и он је једини довољан да изрази стање будућег, новог века (1. Кор. 13, 8 и 13). Напослетку, објашњење овакве љубави, дакле, љубави у њеном пројављивању, даје сам Христос кроз причу о милостивом Самарјанину, у којој један човек помаже странца, непријатеља, који не може и највероватније да никада ни неће моћи да му узврати истом љубављу. Сада ћемо, уз делимично тумачење, покушати да јасније протумачимо оне Павлове текстове о жени, који се обично тумаче погрешно или се не дочитају. Текст који се скоро редовно погрешно тумачи јесте управо текст из Посланице Ефесцима гл. 5, 21-33. То је онај одељак који се чита при венчању у Православној Цркви, с тим што смо ми у њега укључили и 21. стих који је исте грађе као и остали стихови. Дакле, ево поменутог текста у Синодском преводу. Павле се обраћа Ефеским хришћанима, па каже: 21. Покоравајући се један другоме у страху Божијем. 22. Жене, покоравате се својим мужевима као Господу, 23. Јер је муж глава жени као што је и Христос глава Цркви, и Он је спаситељ тијела. 24. Но као што се Црква покоравала Христу, тако и жене у свему својим мужевима. 25. Мужеви, волите своје жене као што и Христос заволе Цркву и себе предаде за њу, 26. Да је освети, очистивши је крштењем у води ријечју, 27. Да је стави преда се, славну цркву, која нема мрље ни боре, или што томе слично, него да буде света и непорочна. 28. Тако су дужни и мужеви да воле своје жене као своја тијела; јер који воли своју жену, самога себе воли. 29. Јер нико никада не омрзну на своје тијело, него га храни и негује, као и Господ Цркву. 30. Јер смо удови тијела његова, од меса његова, и од костију његових. 31. Тога ради оставиће човек оца својега и матер и прилијепиће се жени својој, и биће двоје једно тијело. 7 32. Тајна је ово велика а ја говорим о Христу и о Цркви. 33. Тако и ви, сваки да воли онако своју жену као и себе самог; 8 а жена да се боји својега мужа. Из контекста целе пете главе, као и из ширег контекста Посланице, јасно је да се Павле обраћа Ефеским хришћанима који су обраћеници из паганства, у коме су били навикли и практиковали неке друге односе и другачија вредновања, посебно по питању брака. Тако Павле већ у 5, 21, или у првом стиху нашег одељка, наставља и дорађује и дограђује позив са којим је започео још у Посланици Колошанима, и то посебно у 3. глави, стих 18, где читамо: Жене, покоравате се (υποτάσσεσθε) својим мужевима, као што доликује, у Господу. У наредном стиху Павле призива децу да слушају (υπακούετε) родитеље, а у следећем слуге да слушају (υπακούετε) господаре. Уз овај призив на „покоравање“ (υποτάσσεσθε) и на слушање, послушност (υπακούω), Павле говори и у контексту тадашњих друштвено-моралних норми, с тим што јасно супротставља „јаке наспрам слабих“, оне које треба слушати наспрам оних који треба да слушају, при чему опет јасније и примерније од својих савременика захтева и да ови први, јаки, пројаве поштовање према слабијима, женама, деци и робовима. Павле уноси још један елемент који од јаких захтева не само поштовање достојанства

другога, слабога, него и однос и схватање њиховог достојанства у истој равни са својим достојанством, силом присуства међу њима и са њима Господа, Који је темељ, окосница и гарант нове заједнице коју дотадашњи пагански свет није познавао. Робови, будите послушни својим господарима по тијелу као Христу, са страхом и трепетом, у простоти срца својега, не радећи само привидно као да угађате људима, него као слуге Христове, творећи вољу Божију од срца. Служећи драговољно као Господу, а не као људима (Еф. 6, 5-7). И ви, господари, чините то исто њима, без претње, знајући да је и њихов и ваш Господар на небесима, а он не гледа ко је ко (Еф. 6, 9).⁹ Када Апостол Петар (1. Пет. 3, 7) каже: Тако и ви, мужеви, живите са својим женама по разуму, указујући им част као слабијем женском сасуду, као и сунасљедницима благодати живота, да не буду ометане молитве ваше, он 7 Ако су двоје једно, каква субординација је ту могућа? Ко ће ту, евентуално, да се раздвоји („дворсира“) од кога, какав је ту развод брака могућ?- П. С. 8 Ако воли као себе самог, какав страх и субординација ту могу наћи места? – П. С. 9 Види мој чланак „Хришћанско схватање људских права“, Хришћанска мисао 1-4, 2003. преузима и наставља од места до којег су стигли његови савременици, за које је жена, ипак нижа од мужа, било да је она слабијих умних способности, било да је слабије физичке конструкције итд. Апостол Петар зна за њему савремене и нешто раније деградирајуће ставове према жени, који су понекад изражавани на крајње баналне начине, с презиром и ниподаштавањем. Петар не држи до тих ставова, односно и када те ставове преноси, стара се да их заодене прикладнијим изразима, те тако жена бива слабији женски сасуд, с којим треба живети по разуму, указујући им част као (...) сунасљесницима благодати живота, да не буду ометане молитве ваше. У Посланици Колошанима (3, 17) Павле каже: Све што чините ријечју или дјелом, све чините у име Господа Исуса Христа захваљујући Богу Оцу кроз Њега. У наредном пак стиху, када жене призива да се покорављају мужевима својим, он каже: Као што доликује у Господу. А када Павле позива на неки акт у Господу (=εν Κυρίῳ), он се обично обраћа паганима, односно новообраћенима у хришћанство. Када пак неко (а код Павла су то и мушкарци и жене) нешто дела εν Κυρίῳ онда је, наравно, Господ критериј, а Господ опет не гледа ко је ко (Еф. 6, 9). А сада се поново вратимо Посланици Ефесцима. У овој посланици, односно њеној петој глави стихови 21 и 22 иду заједно, односно 21. стих нам помаже да јасније видимо значење 22. стиха, и то пре свега глагола υποτάσσομαι, који сусрећемо у оба стиха. На овом месту је за нашу тематику интересантна и именица φοβος, која се обично, мада нетачно или непотпуно, преводи речју страх. На њу ћемо обратити одговарајућу пажњу у оквиру глагола φοβῶν, на који наилазимо у 33. стиху исте главе. Дакле, Павле у 21. стиху позива ефеске хришћане да се „покорављају“, да буду υποτάσσομενοι једни другима. Уобичајен превод овог стиха са да се покорављају, као што то стоји и у Синодском преводу, води у безизлаз, те следствено томе не може ни да буде од неке помоћи за правилно схватање наредног стиха. Како да сви буду потчињени једни другима? У наредном, двадесет другом, стиху читамо: Жене покорављајте се својим мужевима као Господу. Олакшица при читању овог стиха – у коме, као и у стиху 21, који се обично такође преводи са покоравати се, имамо глагол υποτάσσομαι – јесте у јасном и директном довођењу овог галагола у везу са Богом. Жене су позване да υποτάσσονται својим мужевима као Господу. Додатну олакшицу везану за овај стих, а посредно и за претходни, налазимо у следећем стиху, који гласи: Јер је муж глава жени као што је и Христос глава Цркви, и Он је спаситељ тијела. У циљу јасног читања самог текста ових стихова, потребно је присетити се изворног значења оних израза који се обично или погешно или непотпуно тумаче. То су, пре свега, у овом контексту изрази υποτάσσομαι, κεφαλή и αρχή. Дакле, ако би до сада спорни 21. стих, где сва нејасноћа долази кроз неправилно или непотпуно тумачење глагола υποτάσσομαι, требало превести са: будите на услузи једни другима, имајте разумевања, слуша једни за друге, онда би и наредни стих који носи исти глагол требало превести са: жене вољно и у љубави, оданости, покорављајте се својим мужевима, будите пажљиве према њима и њиховим потребама као према Господу. При оваком тумачењу уместо неких страхова, потчињености и свих асоцијација на које нас недовољни и нетачни преводи наводе, добијамо најплеменитије односе који су достојни самога Бога и чији садржај бива вреднован из божанске перспективе. Јер је муж глава (κεφαλή)... Овде је потребно присетити се значења израза κεφαλή који означава извор, порекло. Следствено томе, као што је Христос глава – κεφαλή – извор Цркве, тако је и муж извор жене, будући да је она потекла од њега, од његовог ребра (Пост. 2, 22). О овоме ће још бити речи. Наредни, двадесет пети, стих додатно мужа и жену ставља у исту равн. Навешћемо текст 24. и 25. стиха у целисти: Но као што се Црква покоравља, υποτάσσεται, Христу, тако и жене у свему својим мужевима. Мужеви, волите (αγαπάτε), своје жене као што и Христос заволе (ηγάπησε) Цркву и себе предаде за њу. За Павла је само по себи разумљиво да је Црква место на којем се пројављује пуна, аутентична љубав Христова и љубав према Христу и он жене, односно брачне другове који улазе и који су вољни да уђу у Цркву Христову, позива на такву љубав,. Потребно је још једном напоменути да Павле проповеда паганима који нису навикли на тако високе моралне стандарде и такво вредновање брачне заједнице. И док се Павле у двадесет четвртој глави обраћа женама са саветом да свој однос према мужу мере и вреднују односом и љубављу Христа према Цркви, он у наредном, двадесет петом, стиху позива мужеве да воле своје жене као што и Христос заволе Цркву и Себе предаде за њу (в. 1. Кор. 13, 6, односно целу 13. главу Прве посланице Коринћанима). То је, из Божије перспективе, љубав и став, дејство које самог човека чини праведним, оправданим. Од ове љубави (αγάπη) нема веће, да ко положи живот свој за ближње. И управо то је љубав (αγάπη) коју је Христос пројавио према свима, и према праведним и према неправедним, и према Јеврејима и према Грцима. То је оно „дело“ којим нас је Христос оправдао. 10 10 Љубав коју је Христос показао према својој Цркви, којом је воли је она љубав за коју Павле у поменутом тексту употребљава глагол „αγαπαο“. Αγαπαο носи собом специфично значење. То је она љубав у којој су одсутне емоције, сентименталије, док су јој кључне карактеристике став и акција, функционисање, делатност. Став и делатност исходе из правде, Божије правде, што изазива

осећање радости, благодатности – „хара“, „харис“. „Сигхери де ти алитиа“. Сарадује се са Истином. Павле, дакле, исходи из ове равни Христа – Месије, Искупитеља, Који је као такав Глава своје заједнице, заједнице која је Његово тело. То је заједница за коју Он даје свој живот, своје тело (Рим. 1, 4; 5, 8; Јев. 2, 9-18; Еф. 1, 19-23; Фил. 2, 5-11). Он је глава тела – заједнице, призваних и одазваних се у заједницу са Богом – тиме што је прихватио да се до краја преда (да буде послушан до смрти, смрти крсне) остварењу Очевог плана. Зато што је вољно пострадао за своју заједницу, Цркву – невесту, зато Му и припада да буде глава те заједнице, заједнице која је по свему нова, јер је и настала новим рађањем, рађањем до тада непознатим и невиђеним, из смрти. Тако је и тако би требало да буде и муж глава жене, не зато што је мушко, него зато што је готов да прихвати, да жртвује све што је потребно, све што Бог захтева, да у заједници са женом пројави присуство Самог Месије – Христа. Прихватајући оваку делатност, понашање, муж је и глава која подразумева и извор и одржавање – „давање живота“. Оваком мужу – „глави“ жене су призване да се „потчине“. Односно, сви који следеју Месију Христа, Главу своје заједнице, свога Тела, дужни су својим животом, по обрасцу Самог Христа да се „потчињавају једни другима“, служећи тако Глави – Христу (Еф. 5, 21). Павле овде, као и у наредним стиховима, посебно 5, 31-32, уноси у брак и схватање брака један сасвим нови аспект, а то је аспект крста преко кога се љубав брачних другова и чланова заједнице Христове – Цркве пројављује. Павле призива како брачне другове, тако и чланове заједнице да се „потчињавају“ једно другоме понирући у другога дубинама крста, спуштајући се у његове потребе докле је и сам крст досегао, а то је и дубље од смрти, од пакла, „шеола“. Христос је својом оданошћу и преданошћу вољи Очевој наспрам палог човека пун, савршен образац те „потчињености“. Ова потчињеност је, у ствари, љубав, агапи, коју је Бог показао према нама још Наредни стихови не захтевају посебну текстуалну анализу, изузев последњег стиха ове главе, али захтевају једно детаљније сагледавање односа између брака и Цркве, о чему Павле у наставку веома језгровито говори, а што ћемо касније покушати да у извесној мери рашчланимо и и ставимо у један шири контекст. Што се пак тиче последњег стиха ове главе, пре свега ћемо навести текст тог одломка. Тако и ви (мужеве) сваки да воли онако своју жену као и себе самога; а жена да се боји својега мужа (5, 33). Тежиште овога стиха је очигледно у Павловом упутству мужевима да воле своје жене као себе саме. Жена је пак створена од мужевљева тела, они су једно тело. Кост од мојих костију и тело тела мога (Пост. 2, 23). Они су у исто време чланови једног Тела – Цркве Христове. Пошто се у овом стиху Апостол изричито обраћа мужевима и призива их на племенити и богомилостиви став према жени, он стих затвара позивајући жене да то поштују (φοβῶν), што синодско издање Новог Завета преводи са бојати се, да се боје. Савремени преводи, и неки мало мање савремени, глагол φοβῶν преводје са поштовати. Овај глагол је у библијском контексту паралела јеврејског глагола јаре, што означава стање које човека прожима у присуству Божијем. Павле брачну заједницу види и као заједничарење пред лицем Божијим, заједничарење у Христу Богу. Ми ћемо на наредним страницама обратити пажњу на следеће Павлове текстове, који говоре о жени и који с времена на време изгледају тешки за читање и разумевање, а то су: 1. Кор. гл. 7,11,14; 1.Тим. гл. 2, и 2 Тим. гл. 2, 3. Павлово схватање места и улоге жене пратићемо почевши од једанаесте главе Прве посланице Коринћанима, и то пре свега из разлога што се у овој глави јављају извесне тешкоће при самом читању одређених стихова. Међутим, и када се ти стихови правилно прочитају, и даље остаје потреба да се целокупно поглавље осмисли. Другим речима, и при најтачнијем читању самог текста, пожељно је и одређено тумачење. Навешћемо поменути текст по Синодском преводу Новог Завета¹¹ : 3. Али хоћу да знате да је сваком мужу глава (κεφαλή) Христос, а муж је глава (κεφαλή) жени, а Бог је глава (κεφαλή) Христу. Док смо били грешници, тако што је дао Христа да умре за нас (Рим. 5, 8). О истој љубави сведочи и Св. Јован када каже: У томе је љубав, не што ми завољесмо Бога, него што Он завоље нас, и посла Сина својега, као жртву помирења за гријехе наше (1. Јн. 4, 10). Павле упућује мужеве да воле жене истом жртвеном љубављу коју је Христос пројавио љубећи своју Цркву. „Вођство“ које муж пројављује наспрам жене није никакво господарење, него давање и жртвовање. Животни динамизам у брачном животу није стремљење ка власти, доминацији, него давање себе и узајамно „потчињавање“. Свако се потчињава другоме, а обоје се потчињавају и служе Христу, који је Глава, Вођа Цркве кроз себедавање до смрти, за Цркву, Заједницу, зачињући тако и тиме (том жртвеном љубављу) једну нову релацију – релацију заједничарења у Царству небеском, које Он оваплоћава, оприсутњује сада и овде. У овој новој стварности, стварности Царства, релацији која се простире од смрти до вечног живота, при чему живот непрестано усрђује смрт и све смртно, једини тип јерархијске релације („потчињености“, „доминације“) који је прихватљив јесте да први непрестано тражи да буде последњи и најмањи, да тражи позицију слуге, а не господара. Ово се постиже кроз крсну љубав, љубав (агапи) коју је Исус пројавио у Гетсиманској молитви: Не како ја желим, него како ти желиш, нека буде воља твоја (Мт. 26, 39). Кроз овакву „потчињеност“ брачни другови сведоче и обновљење пале природе кроз тело, у телу Христовом, зато ће човек оставити оца и мајку и прилепиће се жени својој и двоје ће бити једно. Велика је ово тајна али ја говорим за Христа и за Цркву, каже Ап. Павле (5, 31-32). 11 Свето Писмо, Нови Завет, изд. Свети Архијерејски Синод, Београд 1984. 4. Сваки муж који се с покривеном главом (κατὰ κεφαλὴς ἕχων) моли Богу, или пророкује, срамоти главу своју. 5. И свака жена која се гологлава (ἀκατακάλυπτος τῆ κεφαλῆ) моли Богу или пророкује срамоти главу своју, јер је једно исто као и ошишана. 6. Јер ако се жена не покрива (οὐκ καλύπτεται), нека се и шиша, ако ли је стидно жени шишати се или бријати се, нека се покрива (κατακαλύπτεσθαι) 7. Али муж не треба да покрива (κατακαλύπτεσθαι) главу јер је слика (εἰκόν) и слава (δόξα) Божија, а жена је слава (δόξα) мужевљева 8. Јер није муж од жене, него жена од мужа (εἰς ἀνδρός). 9. Пошто муж не би саздан ради жене, него жена ради мужа. 10. Зато жена треба да има власт (ἐξουσίαν) на глави (ἐπὶ τῆς κεφαλῆς) ради ађгела. 11. Ипак 12, у Господу нити је муж без жене ни жена без мужа. 12. Јер као што је жена од мужа, тако је и муж кроз жену, а све је од Бога. 13. Сами у себи

судите: је ли лијепо да се жена гологлава моли Богу? 14. Зар вас и сама природа не учи да је мужу срамота ако има дугачку косу. 15. А жени да је слава (δόξα) ако има дугачку косу? Јер јој је коса дата мјесто покривала. 16. Ако ли неко мисли да се свађа, ми таквога обичаја немамо, нити цркве Божије. Делимично смо и начелно указали на значење израза κεφαλή – глава, када смо говорили о Посланици Ефесцима, обећавајући да ћемо се додатно позабавити овим изразом. Наведени текст из Посланице Коринћанима (Кор. 11, 3) јесте прави контекст да се додатно позабавимо овим изразом.¹³ R. Scroggs је први међу библистима детаљније проучио значење израза „рош“ у Старом Завету, односно његов превод у Септуагинти. Закључио је да се израз рош, када се употребљава литерарно, у Септуагинти увек преводи са κεφαλή, али и да се, када се употребљава у смислу власти или ауторитета, увек преводи са ἀρχὴν или ἀρχηγός. 14 До истог 12 Овде би у смислу тачнијег превода речице плин био пригодан кроатизам – дапаче. 13 R. Scroggs, in „Paul and the Eschatological Woman: Revisited“, JAAR 42. 1974 14 Интересантно је и културолошко-лингвистичко објашњење, „културолошки аргумент“ који налазимо у чланку: „Role of the Women in the Messianic Assembly“, Tim Hegg (стр. 15), www.torahresources.com: Доказано је да је у старом свету (у старини) срце а не глава средиште и седиште интелигенције и прохтева. Лидерство, стога, не би било симболички изражено кроз, преко „главе“, него преко „срца“. Само савремена употреба у енглеском језику даје „глави“ овакво значење. Тако, када Павле употребљава израз кефали при описивању релације између мужа и жене, он му не може придавати значење „лидера“, „управитеља“, „ауторитета над“, значење које постоји у потоњем периоду. На истом месту, аутор правилно примећује да муж није никада назван архи наспрам жене, што би евентуално остављало простора за извесну доминацију. У посланици Кол. 2, 19. и Еф. 4, 16 Павле је израз кефали употребио у контексту где снадбева тело са свим што оно потребује, тако подвлачећи још једном његово значење извора. У склопу паралела, у поменутом чланку на стр. 16 имамо и овакаву паралелу: Павле константно употребљава израз кефали пре него рецимо архи, да би описао улогу мужа наспрам жене и жене наспрам мужа. Ово се не сме пренебрегнути. Оваквим избором, он дефинитивно саопштава да је муж „глава“ жене на начин који је сасвим супротан (контрастан) општем „владању над“, закључка је дошао и Murphy O'Connor,¹⁵ с тим што је он претражио још неке, додатне старозаветне текстове. У прилог значењу κεφαλή – извор иде и наставак трећег стиха, у којем Апостол Павле каже: Кеφαλή δε υνακός ο ανήρ. Павле израз кеφαλή у том смислу и значењу употребљава и у Посланици Колошанима (2, 19), у којој налазимо: ...А не држећи се главе („тин кефалин“), из које је све тијело помоћу зглавака и свеза састављено да расте растом Божијим. Најближу пак паралелу „јерархијском распореду“ Бог, Христос, човек и жена налазимо у Посланици Ефесцима (која спада у тзв. Девтеро-павловске посланице) (Еф. 5, 21-24). Човек је извор жене у смислу тога да је она створена од њега, из његова ребра (Пост. 2, 22). Павле чита Стари Завет у светлости догађаја Христос, и на овом месту он очито има у виду прво стварање. Међутим, он у наредној реченици истог стиха каже да је Бог глава (κεφαλή) Христа. Потоња библијска литература, као и рана хришћанска, у овом стиху ће видети саприродност, сасуштаственост, једносушност Оца и Сина. Међутим, Павле овде пре има у виду Синово дејство. За је Павла Син пре свега Онај Који дела у правцу спасења. Он је Онај Који је у том циљу послан (εξαποστειλεῖν) и шаље се и Који се чека (αναμένειν) (Гал. 4, 4-5; 1. Сол. 1, 10). Дакле, Павле уопште не говори о онтолошкој и трајној јерархији. Да је Павле мислио у јерархијским категоријама, његов трећи стих би највероватније био написан на следећи начин: Глава Христа је Бог, Глава човека је Христос, глава жене је човек. Зато први део трећег стиха и други део тог истог стиха не би требало посматрати као паралеле, него пре као изворе првог и другог, новог стварања. Након овога, међутим, још увек остаје нерешено питање како је сваком мужу глава Христос (Οτι παντός ανδρός η κεφαλή ο Χριστός εστιν)? Стих при првом читању, без адекватног препознавања контекста, неминовно упућује у правцу супериорности човека, односно предности човека над женом, будући да је његово извориште, порекло, директно од Христа, док је женино извориште, порекло, сам човек. Ако је и сам Павле овако мислио, онда је сво наше упињање у правцу наводног изједначања човека и жене у хришћанству беспредметно, односно пушта је жеља. Библија ТОБ 16 поводом овог стиха, као и целог поглавља, у подтексту (белешка а) указује: У целом овом одломку, ст. 1-16, Павле игра на двојни смисао грчке речи κεφαλή – глава и вођа. Павлова мисао је доста магловита и његови теолошки аргументи у великој мери зависе од моралних погледа онога времена. У циљу правилног и целовитијег сагледавања значења овог стиха, Murphy O'Connor у цитираној студији (стр. 494) пошавши од једне огромне културе којом „господарењу над“, начину како су се понашали (господарили) мужеви у грчко-римском свету, култури. На истом месту срећемо и један нови аспект, нијансу израза кефали, његовог значења. Не може се порицати да кефали носи са собом идеју „извора“, „одржаваоца живота“, „лидера, вође“ (првога у борби), „снадбевача тела“, међутим, све ово на аналогни првог значења саме речи, наиме – „глава“ (у физичком смислу). На исти начин као што нечија галва не дела на независан начин од његова тела (изузев током убиства на начин обезглављења), тако Павлова конзистентност у употреби речи да означи мужа као главу жене подвлачи, настоји на уједињености двоје, двога као једнога (стр. 16). 15 Murphy O'Connor, in Sex and Logic in 1 Corinthians 11:2-16. In The Catholic Biblical Quarterly, 42. 1980. 16 Bible TOB, ed. Serf, Paris 1980 влада, као и префињене егзегетске способности, упућује пре свега на Павлово сагледавање узрочног дејства Христа у новој творевини, новом стварању, о чему имамо и јасан став и изјаву у истој посланици: Од Њега сте и ви у Христу Исусу... (1.Кор. 1, 30). Односно: Стога, ако је ко у Христу, нова је твар, старо прође, гле све ново постаде. А све је од Бога, који помири нас са собом кроз Исуса Христа, и који нам даде службу помирења (2.Кор. 5, 17-18). Христос је за ново биће, нову егзистенцију верника, закључује O'Connor, и примећује како ово тумачење, иако објашњава предикативну улогу κεφαλή, само појачава проблем изражен кроз πας ανήρ. У наставку Murphy, пре свега позивајући се на студију А. Оерке¹⁷ указује на то да израз ανήρ обично значи – човек као неко ко се разликује од жене, док антропос означава човека као супротност звери. Међутим,

Murphy примећује како авиџр може да означава и друга људска бића, док се у класичном грчком тај израз употребљава да означи и људску врсту. Ова и оваква употреба израза налази своје место и у склопу Новог Завета, закључује Murphy, позивајући се на поменуту студију Оерке-а, и додаје како само овај генерички смисао одговара значењу извора који се предаје глави, јер узрочни карактер, делатност Христа досеже до свих верника подједнако (1, 30), без икакве разлике везано за пол или брачни статус. Има ли ту алузије на цело човечанство, пита се Murphy, па додаје – може бити. Међутим, на основу Посланице Римљанима (10, 9) узрочност Христа у односу на неверне само је потенцијална. Они су у ствари „мртви“, док је ефекат Христове акције, дејства „живот“ (Кол. 2, 13). Отуда, закључује Murphy, рађе бирам да паџ авиџр ограничим на верне. Тако, дакле, док је Христос у новој стварности, Новом Завету, Кеφαλή – Извор, порекло свих без обзира на пол, односно свих верујућих, у првом стварању је човек извор, порекло жене. И док Бог стоји иза првог стварања, Он је и иза овог другог, које је својеврсно „достављање“, односно испуњење и смисао оног првог стварања. То Павле дочарава кроз исповедање да је Бог Извор, порекло Христа, Који је сада извор и узрок и творац овог „достављања“, односно новог стварања. Професор Веселин Кесић, 18 полазећи од првог стварања, још је јаснији и експлицитнији по питању овог стиха, тј. односа човека према жени. Бог је створио човека од праха земног, а жену од још вреднијег материјала, од једног од Адамових ребара (Пост. 2, 7 и 21). То што је Адам био у дубоком сну када је жена створена од великог је значаја за нашу дискусију о кеφαλή, јер је јасно да човек није нимало допринео стварању жене. Стварање и човека и жене у потпуности припадају Богу. Они су једнаки у Божјим очима и жена је на истом нивоу као и човек. Пре стварања жене, човек у створеном свету није имао никога с ким би комуницирао на истом нивоу, на нивоу своје егзистенције. Због тога му је Бог и створио жену, каже јеврејски текст, „ке негда“ – наспрам њега, лицем лицу. 19 17 TDNT, стр. 360-362. 18 Veselin Kesich, Paul: Antifeminist or Liberator? St. Vladimir's Theological Quarterly, vol. 21 No. 3/1977. стр.16. 19 У првим главама (посебно глава 2) књиге Постања видимо да су први људи, човек и жена, били обоје у рају без „покривала, марама, одела“ и да се нису стидели. После овога следи казивање о паду у грех. Оно што је посебно интересантно и лепо за нашу тематику, то је чињеница да обоје (и муж и жена) нису схватили да су голи пре пада. То јесте, они су били једно као „човек“ (човечанство, род људски) до пада, они су били једно у својој релацији. Они су били једно и у паду, греху. Казивање Из ове основе и овог принципа једнакости човека и жене, будући да је Бог обоје створио једно за друго, једно наспрам другог, Павле непрестано настоји да не изгуби из вида чињеницу различитости које красе човека и жену, мушко и женско, мужа и жену. 20 Павле у стиховима 4-6 указује на ове разлике, које у коринтској Цркви нису најбоље схваћене, па их Павле и изражава као чињенично стање које може да изазове забуне, проблеме, и шире, а имајући у виду управо ситуацију у Коринту. Муж (αὐτὴρ) не треба (οὐκ οφείλει) (жена οφείλει – треба, стих 10) да покрива (κατακαλύπτει) главу (τὴν κεφαλὴν), будући иконом и славом (δόξα) Божијом, а жена је слава (δόξα) мужа. Дакле, муж и жена се разликују по томе што једно треба (οφείλει), а друго не треба (οὐκ οφείλει) да покрива главу, а све на основу и у перспективи славе, где је човек слава Божија, а жена је слава човекова. Овим Павловим закључком из седмог стиха опет смо у ситуацији да при првом читању жену видимо у потчињеном положају, односно да приметимо, учимо, човекову супериорност. Да ли Павле противречи сам себи, или ми још једном покушавамо да докажемо оно што не постоји, тј. то да је Павле први у историји изразио и уобличи једно учење којим је јасно и коначно изједначио човека и жену. Горе наведени Павлов текст изгледа јаснији уколико га сагледамо из есхатолошке перспективе. Павлов човек није само историјски, него и метаисторијски човек, или једноставније Божији човек, тј. πνευματικός – духован човек. Није, дакле, онај пали човек, иако је и као пали био и остао иконичан, боголик, што ни сам Павле не пориче. Човек о коме Павле говори у седмом стиху разликује се од човека из четвртог стиха, о чему ћемо додатно говорити. То је онај и онакав човек кога и каквог Бог жели. Зато он није само икона Божија (=εἰκόνα του Θεού), јер је такав човек ипак пали човек, како су сматрали Јевреји, а таквим човеком Бог није задовољан. Међутим, човек (=αὐτὴρ) који је слава Божија (=δόξα Θεού), пре свега подсећа на човека пре пада и то је онај човек који са собом носи генеричко значење. И Адам и Ева су својим падом изгубили славу Божију (в. Мојсејев Апокалипсис 20, 1-2). Та изгубљена слава ће бити обновљена у есхатону (Мојсејев Апокалипсис 39, 2). Како коринтским хришћанима, који су избрисали све разлике између мушког и женског, ставити до знања да то није добро и да би разлике требало библијског текста како Бог „приводи“ човеку жену, у семитском схватању, указује на слику брачне заједнице. Именовање жене од стране човека, именом човечица, показује да су они исти („иш, иша“) (2, 22-23). И док нам прве странице Библије указују на начелну једнакост при стварању човека и жене, остаје да се види да ли та једнакост опстаје и „на терену“, у животу, браку, заједници, Цркви? Показује се, исто тако, још са првих старница Библије, (гл. 3, пад) да је овај првобитни статус човека и жене нарушен, пољуљан. Циљ наше студије и јесте да покаже, како ово заједништво у једнакости човека и жене и после пада „функционише“, како га носе у браку, заједници, Цркви. 20 Отуда и баптистичка формула из Посланице Гал. 3, 27-28: Нема више мушког и женског... Иако у први план ставља једнакост свих у Господу, то не потири разлике полова, нити социјалних позиција. Отуда, иако је поменути текст из Посланице Галатима инспириран Постањем 1, 27, он није израз васпостављања изворне једнакости, једнакости из првог стварања, него пре стављање у први план новог стварања, где је на првом месту стварање новог „човека“, људи који су сви исто у Господу Христу, Месији. О културолошким условљавањима и ограничењима једнакости при првом стварању, као и при другом кроз крштење, види: Mary Rose D'Angelo, Women and the Earliest Church: Reflecting on the Problematique of Christe and Culture, www.womenpriests.org очувати, да то и сам Бог жели, јер их је таквима и створио? Павле је човека већ назвао иконом Божијом, а жену пак није могао назвати иконом Божијом или човековом. Јер да ју је назвао иконом човековом, поново би је довео у подређен положај будући да је човек икона Божија, а

то би било и против Књиге Постања 5, 3, у којој је син икона човекова. Назвати је пак иконом Божијом значило би понављати се, и то у истом стиху, и тиме затворити могућност генеричког схватања израза *αἴψα*. Павле стога човека назива славом Божијом, а жену славом човековом, при чему у првом случају човека представља генерички, што подразумева и човека и жену од пре пада. У овој ситуацији сада он жену не може назвати славом Божијом, јер је она, као и човек, изгубила ту славу. Док у другом случају он указује на стварање жене од човека (Пост. 2, 18-22), што је слава човекова, односно част човекова и што је у Павловом контексту једно од значења термина *δόξα* (уп. 2. Кор. 8, 23).²¹ Russ Dudrey у својој студији „The Problem of Unveiled Women in 1. Corinthians“ даје једно објашњење друштвено-културног типа: Јавно понашање жена у хришћанским заједницама би требало да покаже њихову оновремену потчињеност њиховим мужевима и поштовање према њима, у противном би их оне јавно срамотиле (...) Жене су слава мужева својих, што значи да се њихово понашање на јавним скуповима директно рефлектује на част и достојанство (=славу) мужева њихових. Стога би оне требало да су у заједници убрађене, да би показале и пројавиле културно прихватљив символ своје скромности, чедности (*prudicitia*)²². Међутим, будући од човека, тј. човекова ребра, што напомиње и подразумева онај контекст из прве и друге главе књиге Постања, Павле је назива славом човековом, у смислу употпуњења човека, коме не беше добро да буде сам. Овим Павле још једном осликава различитост између полова, а не субординацију (гл. 11, 11-12). Он то додатно потврђује када каже: У Господу нити је муж без жене нити жена без мужа. Јер као што је жена од мужа, тако је и муж кроз жену, а све је од Бога. Будући да је догађајем Христос есхатологија већ узела маха, зачео се крај, односно нови век. У есхатолошкој равни и есхатолошким перспективама, које су једине прикладне за свеобухватно вредновање свега Божијег и Богом створеног, и једно и друго, и човек и жена, одраз су славе Божије. Ово Павле и експлицитно потврђује у Другој посланици Коринћанима (3, 18): Сви ми пак који откривеним лицем одражавамо (*κατοπτρίζομενοι*) славу (*τῆν δόξαν*) Господњу, преображавамо се у тај исти лик, из славе у славу, као од Духа Господњег. Коринтски хришћани су ову есхатологију схватили пренаглашено, као до краја реализовану, односно као есхатологију која се целовито и неометано реализује, и притом су потиснули историјску одговорност која Христовим доласком није нестала, него још траје у свакој генерацији хришћана, све док Христос поново не дође. Ова историјска одговорност и одговорност пред историјом значи одговорити на конкретне проблеме и искушења од којих се не може побећи, нити се ти проблеми могу 21 Види: A. Feuillet, *La Dignite et le Role de la Femme d'apres quelques textes Paulliniens – Comparaison avec L'Ancient Testament*. NTS 21.1975 22 Види: Russ Dudrey, www.roboam.com/predici/Acoperitoareafemiei2.htm The Problem of the Unveiled Women in 1. Cor. 11:2-16 in Light of the Literary Structure of 1. Cor. 8-11. стр. 5-6. апстраховати. Павле не мисли као коринтски хришћани, него још увек очекује своје спасење. Да ли су коринтски хришћани погрешно схватили Павла и његово учење „да смо сви једно у Христу“? Да ли су се због тог несхватања и пренаглашене есхатологије дрзнули не само против устаљених обичаја, рецимо, ношења мараме, прихватањем понашања, или су уводили и ново учење које се разликивало са оним што је учио Апостол Павле? 23 Наредни стих који носи одређену новину наспрам претходног положаја и схватања места и улоге жене је десети стих седме главе. Њему претходе стихови 8- 9, који нас подсећају на ранија и претходна схватања на којима Павле темељи новину силом догађаја Христос. Ево тих стихова: Јер није муж од жене, него жена од мужа, пошто муж не би саздан ради жене, него жена ради мужа. Новина Павловог виђења и вредновања жене наспротив горе наведених старозаветних и потоњих јудаистичких веровања, која потврђују и Филон и Јосиф Флавије и други писци (види прво поглавље), можда су на најбољи начин сажета у речима Јосифа Флавија који каже: Жена је, каже Закон, у свему инфериорна у односу на човека. Сагласно томе, нека се она на прикладан начин потчињава човеку, не због своје смирености, него да би могла бити руковођена, јер је Бог власт и ауторитет (то *κράτος*) дао човеку. 24 Дакле, Павлова новина почива на доста чудном тексту, који је забележен у стиху 10: Зато жена треба да има власт (*εξουσία*) на глави ради анђела. Павле ће у наредним стиховима (11-12) на један лак начин, без неких нових реченица или мисаоних конструкција да „изравна“ стихове који су носиоци и сведоци дотадашњих схватања. Међутим, десети стих је при првом читању у свему новина, делује као да је у свакој својој речи, изузев речи глава (*κεφαλή*), ван контекста. Глава је пак, било ошишана било неошишана, било покривена или непокривена, окосница целог поглавља којим се овде бавимо, па отуда можда и није све баш толико ван контекста. У поменутом стиху кључни изрази, који жени евентуално приписују неко значење, јесу анђели и власт. Трешало би се присетити и напоменути да је Павлова анџелологија старозаветна. Следствено томе, анђели су чувари Богом васпостављеног поретка. Они су посредници при давању закона (Гал. 3, 19). (Више о анђелима види код: Epoch 99:3; Jub. 4:6; и посебно Кумранску литературу која изобилује анџелологијом). У Коринтској цркви, у складу са Првом посланицом Коринћанима (гл. 11 и посебно гл. 14), жене чине нешто што је против старог поретка, тј. моле се заједно са мушкарцима, уче, пророкују, проповедају. Библисти су углавном, почевши од S. Bedale, S. Scroggs, S.K. Barrett, Murphy O'Connor, до проф. Веселина Кесића, сагласни са начелним значењем десетог стиха. Пратећи горе наведене библисте и ширу литературу, при чему смо се посебно позабавили са „ThNTD“, чини нам се да је проф. Кесић најлепше артикулисао углавном сагласан став значајнијих библиста о тексту и значењу овог стиха. Стога ћемо у целости навести његов коментар из већ навођене студије на горе наведени текст. 23 Види Кесић, оп. цит. стр. 20. 24 Види: Ag. Ar.(Против Апиона) 2.24# 201 У свом ставу да жена треба (=οφεῖλε) да има вео, Павле није обзнанио закон који мора да буде наметнут или који треба слепо слушати, јер глагол οφεῖλε не носи значење спољног притиска или наметнуте обавезе (ThDNT, Vol. II, стр. 574). Чак и више од тога, аутор у овом стиху мислећи на вео, употребљава реч *ἐξουσία*, уместо књижевног израза *κάλυμμα*. У Септуагинти *ἐξουσία* озаначава право, ауторитет, дозволу или слободу у легалном и политичком смислу, што је потом кориштено као

право или дозвола дата од Самог Бога, и његова употреба у Новом Завету „најближа је употреби из Септуагинте“ (ThDNT, vol.II, стр. 574). Стога је вео женино право, израз њене слободе и достојанства. Тим велом је њој је дата „нова моћ, сила да учествује у молитви и пророковању“ (M. D. Hooker, Authority on her Head: An examination of 1. Cor. XI.10. NTS 10:3 (1964), стр. 415). Дата јој је моћ и ауторитет да заједно са човеком слави Бога. Човек и жена, створени по образу Божијем, сада су уједињени у слављењу и служењу Богу. Вео у исто време означава и указује на разлику између полова, као и на место и улогу жене у богослужењу. Човек је откривене главе председавао на евхаристијском сабрању и „имао активну улогу“, док је жена покривене главе учествовала у узношењу славе Богу. „Вео представља нови ауторитет који је дат жени под новим вредновањима и даровима, а за чињење ствари које јој раније нису биле дозвољене“ (C.K. Barrett, The First Epistle to the Corinthians, стр. 255). То није знак женине потчињености човековом ауторитету, власти, него знак њене зависности од Бога, закључује професор Кесић. 25 G.W. Trompf²⁶ у овом контексту, при чему стручно и наглашено ставља акценат на Павлово ауторство, односно не на Павлово ауторство, него каже како је израз εἰσοῦσαν εἶναι очевидно цитиран (преведен) као својеврстан оријентир за коринтске хришћане, и да се он пре односи на слободу о којој Павле говори у 1. Кор. 9, 4-6, 12; 7, 37; 8, 9; 9, 18, него на обдаривање некога силом, моћи. Односно, Павле предупређује и опомиње коринтске хришћане како да се, будући да су слободни у Господу, односе према конкретном, паганском окружењу и хришћанском контексту који се тек образовао и имао проблема да се ослободи и искристалише у односу на паганске обичаје и понашања. Други део десетог стиха каже да жена треба да има вео, што је изражено речју εἰσοῦσα – ради анђела. Контекст упућује у правцу схватања речи εἰσοῦσα (=власти) као вела, покривала, мараме у склопу богослужења (ст. 5). Десети стих је повезан са стиховима 5, 6 и 7. У стиховима 5 и 6 говори се о потреби покривања косе код жена, док се у стиху 7 говори о томе како мушкарци не треба да иду покривене главе. Russ Dudrey²⁷ у овом контексту каже: Требало би се присетити римске праксе сакралног забрађивања. Овај културни етос био је толико јак да су коринтски хришћани на хришћанска сабрања ишли „capite velato“ (покривене главе). Павле хоће да то човек више не чини, али, он зна да ће сви бити сагласни да би жене требало то да чине, у најмању руку у јавности, када се моле и пророкују. Пракса ритуалног забрађивања појачава Павлово настојање да жена треба да је пристojно убрађена када год је на хришћанским сабрањима. 25 В. Кесић, оп. цит. стр. 19 26 G.W. Trompf у: On Attitude Toward Women in Paul and Paulist Literature: 1 Cor. 11:3-16. And Its Context, стр. 204 27 Оп. цит. стр. 6 John Bristow, за разлику од Russ D. у овом случају не негира значај друштвено-обичајног карактера, али нас упућује – и чини нам се на правилнији начин – у јеврејски контекст, при чему свему даје један изражајнији теолошки карактер. Bistrow, не поричући да су човек и жена у једнакој мери образ Божији, дакле Павле не исправља текст из Књиге Постања (1, 26-27), сматра да Павле упућује на јеврејско богослужење, при коме су Јевреји носили покривало за главу (које је служило као покривало и за још неке делове тела–П.С) звано талит, како би се заклонили од евентуалног пројављивања славе Божије, шекине (славе Божијег присуства кроз шекину-кавод–П.С). Међутим, слава Божија је сада откривена у лицу Христа (2.Кор. 4, 6) те стога нема више потребе да се човек моли покривене главе. За Павла би то да неко покрива главу значило понашати се као да је постиђен, као да се стиди, срами Христа, главе наше, Њега који је образ и слава Очева. За жену је пак покривање главе у оновременој култури представљало исто што и брачни прстен, бурма, представља у нашој савременој култури, у којој прстен рефлектује „славу“ жениног мужа. Скинути прстен, бурму, значило би посрамити свога мужа, закључује Бистров. 28 Овде би требало још једном напоменути да колико год истрајава на једнакости мушког и женског, човека и жене, Павле то увек чини уз јасно подвлачење разлика између полова. Павле инсистира на својеврсном јединству и изједначености у множини, плурализму, различитости. То посебно долази до изражаја у једанаестом стиху, који је својеврстан сажетак претходне расправе. Ипак, у Господу нити је муж без жене нити жена без мужа, што је вероватно објашњење Посланице Галатима (3, 28) и упута да се поштује различитост у јединству, да се не потире полна различитост. То јединство и изједначеност пројављују се кроз власт (=εἰσοῦσαν) коју жена има на глави ради анђела, у присуству анђела. У присуству анђела, јер је најраније хришћанско веровање, а и дохришћанско, тј. веровање Кумранске заједнице, да на богослужбеним сабрањима учествују и анђели. 29 Контекст Коринтске заједнице, односно наведени стих, помаже нам да јасније схватимо Павлов став према жени. Показује се да су коринтски хришћани у великом греху и исто тако великој прелести. Они су савршени (2, 6), мудри (3, 18), живе у новом добу пренаглашено остварене есхатологије (4, 8), међу њима има инцеста (5, 1). Павле не говори експлицитно да ли је међу њима било и хомосексуалности, али експлицитно каже да треба поштовати разлике међу половима, јер је њих сам Бог zaloжио у човека, односно у жену. Као такви, тј. као различити, човек и жена су исто у Господу. Жена, нова жена, она која Христа прихвата као Господа, задобила је нови статус. Стога би и њена коса требало да је покривена (на шта упућује глагол κατακλύπτω), или уређена („перидолеон“), тако да јасно указује на разлику између полова. Ово истицање разлике међу половима истовремено представља и истрајавање на томе да жена у потпуности буде жена, само жена (ст. 10-12). Павлово наглашено настојање на разлици између полова налази се на линији Богом установљеног поретка (τάξις), али је и изазвано ситуацијом међу коринтским хришћанима, као и 28 Види: John Bristow, оп. цит. 85-87. 29 Види: A. Fit' myer, „A feature of Qumran Angelology and the Angels of I, Cor. X:10.“ NTS 4. 1957- 1958 контекстом одређених паганских религиозних мистерија у којима су жене потирале сваку разлику у односу на мушкарце, па би чак мењале и пол, односно полне функције. Павле у Посланици Римљанима сведочи да такву ситуацију имамо и у Риму (Рим. 1, посебно стихови 23-27). И на крају, у складу са тим ставом, Павле позива коринтске хришћане да сами просуде да ли жени приличи да се гологлава моли (ст. 13), упућујући их на то да се угледају, да у помоћ призову саму природу (ствари–П.С.) (ст. 14). Затим указује и на став свих цркава које су

сагласне у томе да би човек требало да изгледа као човек, а жена као жена, како би се сачувала различитост полова коју је Бог дао, и у исто време се указало на њу (ст. 16). (Овде је прикладно макар у виду напомене указати на то да Павле у 10, 15 – тексту у којем је Павлово ауторство неоспорно, за разлику од 11, 10 и других стихова у нашем одломку (11, 3-16) – Павле коринтске хришћане позива да пажљиво просуде његове и Христове речи, пре но што сами размисле и просуде шта је природно и прикладно. Дакле, без обзира на Павлово ауторство или неауторство текстова везаних за однос жене према њеној коси, и евентуално према марами, покривалу, очито је да ови текстови немају „нормативну“ тежину, односно да нису нека врста Хришћанске халаке, него да су условљени местом, временом и културом одређеног поднебља). Другим речима, Павле хоће да каже да жене и преко своје косе треба да чуварима поретка – анђелима покажу, посведоче, да им је јасно да су се ствари измениле и да оне у тој новини већ учествују заједно са мужевима, у свему имајући у виду и држећи се поретка установљеног Богом. Који створи човека и жену, мушко и женско створи их. Анђели пак, који су чувари поретка и који објављују када дођемо пред Господа нашег Бога све грехове који су учињени на небу и на земљи, на светлу и у тами и свуда (Јуб. 4, 6), треба да саопште Богу да је све у реду („бе седер“) по питању косе и одевања коринтских хришћанки. Односно, коринтске хришћанке и изгледом своје главе показују да имају власт, право, εἰσοῦσιν, за чињење тога што чине. У овом питању и контексту је то заједничко учешће у богослужењу, слављењу Бога. Стога за Павла није у првом плану шта жена носи на глави, него шта она главом хоће да каже, посведочи. Ако хоће да каже да је равноправна са човеком, онда то захтева и прикладно опхођење по питању косе и у ширем контексту, по питању одела, одевања, што подразумева и да коса буде или покривена или прикладно уређена. Супротност овом уређеном стању косе јесте ошишана или распуштена коса, што карактерише неке друге жене које нису хришћанке. Распуштена коса, ошишана коса, гологлавост с једне стране и уређена, покривена коса са друге стране јесу видљиви знаци и сведоци ширег владања и понашања, која произилазе из одређеног схватања о Богу и човеку. Прво је одраз паганских верских мистерија, гностицизма, друго је по угледу на Христа (За другачији приступ по питању десетог стиха, и то посебно његовог другог дела, види Bristow и Trompf30). Trompf због специфичности свог приступа, доброг повезивања текстова (извора), па следствено томе и закључака, обавезује нас да га макар у виду сажетка цитирамо. Не прихватамо га, међутим, из разлога што су његови извори у великој мери апокрифног порекла. Свеколики Павлови списи указују на то да ни у једној 30 Bristow оп. цит. 87-88, и Trompf оп. цит. 206-208. значајнијој тематици код њега не доминирају апокрифни извори, односно идеје које ти извори преносе, а које би, да их је Павле користио, неминовно имале свој утицај и на његове закључке. Импликације седмог стиха су: будући да жена (Ева) није створена по образу Божијем, и била је (или је) уместо тога слава човекова, једино што је право и прикладно, што треба (οφείλει) јесте то да њена глава при богослужењу буде покривена. Тако је ово, такође, заједно са човековим „привременим првенством“, разлог што она треба да носи вео (покривало) на глави. Она би требало да је пажљивија, опрезнија, ограђенија – по видимом, зато што је она у мање сигурној, заштићеној позицији него човек, те треба да узме заштитну силу (εξουσία) „због анђела“. Није неопходно закључити да се овде мисли само на пале и распуштене анђеле. Trompf након овога упућује на један шири и свакако значајан контекст на коме гради своју аргументацију31 (23:9-18; I QM 7.4-6; Qsa 2:8-10; 4QDb). А сада ћемо се још једном вратити Павловом четвртном стиху, за који Библија ТОБ, као и за цело ово поглавље, у подтексту каже да је Павлова мисао доста маглопита, а његови теолошки аргументи доста зависни од обичаја и морала оног времена. И управо због те маглопитости, као и обичаја и морала оног доба, покушаћемо да овај стих сагледамо мало детаљније, са јединим циљем да нам, евентуално, буде мало мање маглопит и мало јаснији. У поменутом стиху Павле критикује оне који се моле или пророкују покривене главе (κατὰ κεφαλῆς ἔχων), што је у непосредној вези са седмим стихом у којем читамо: οὐκ οφείλει κατακαλύπτεσθαι τῆν κεφαλὴν. Текст четвртог стиха обично се преводи као: са покривеном главом. Синодски превод Новог Завета прати ту 31 У том правцу упућује на: Hering, First Epistle, 106-107; sf. Gen. 6, 4; I, Enoch 6-7; 67-68; 106-113- 114; 2 Enoch 7, 18; T. Reub.5, 7; Jub. 5:1-2. Aroc. Bar. 56, 8-13; Tob 6:10-18; 8, 1-8; Yoma 67b; Deut. Rab 11 finis; Beth ha midrash 4, 127-128 (ed Jellinek), in J.D. Eisenstein (ed.), Otsar Midrashim, (New York; 1915) 2, 549-550. Ако се оријентишемо на оно што исходи из савременог јеврејског разматрања Еве и Пост. 1-4, онда би се осећали комотно да кажемо да писац овде уводи анђеле зато што се од жена очекивало да буду посебно покајне и самопрекорне у њиховом палом стању. Ева је лишила Адама „славе Божије“ (Aroc. Mos. 21, 6; Adam and Eve 14, 1; 37, 3) (on Adam as the image of God). У њеном покајању, зато што је проузроковала Адамову смрт својим грехом против Бога, избраних анђела и херувима, и док је она „гледала на земљу са рукама сложеним на својој глави“, у забринутости, анђели су је уверили о Адамовом коначном уласку на небо (Aroc. Mos. 32, 1-4; Adam and Eve 46:1-48:3 cf.18:1-21:3) Ове књиге указују да је Ева била кушана од сране ђавола када је њен анђеол чувар био одсутан, чак био и истеран из врта због великог преступа. Њени први покушаји покајања били су угушени „анђелима светлости“ (Adam and Eve 33:2, and on Satan in disguise, 5:1-11:3 esp. 11:1, f). I, Cor. 11:14; see Tg. Ps. J. 3:6;4:1. Где анђеол Самаел чини да жена буде заведена и да роди сина Каина. О жени заведеној од злих духова види: I, Enoch 69, 6; I, Tim. 5, 14-15a; Cf. T. Reub. 5:1-7) Дискутабилно је, каже Trompf, онда у склопу ове релевантне интелектуалне позадине да аутор Прве посланице Коринћанима 11, 3-16 не признаје и не препознаје никакав нови ауторитет („ексуси“) коју су сада задобиле жене „у Господу“, стих 10, него им напомиње о њиховим позицијама и одговарајућем месту. Оне ће привести на себе бешчашће не показујући знаке пажљивог покајања (стихови 5-6) (Sf. Tob. 3, 7-17 Josephus, Contra Apionem 2:201; T. Reub. 6:3...) и стављајући по страни оспособљавајућу и ефективну помоћ (ексусиа) коју оне треба да имају у присуству анђелских бића. Ако нема напомене да су ови анђели непријатељски, они остају небеске војске пред којима, Јевреји су веровали, жене (ни деца, ни осакаћени) не могу опстати (Пон. Зак). линију. Овај текст је сам по

себи и нејасан и недовршен. Читалац, посебно библиста, овде би очекивао да види о каквом је покривалу реч, ако је Павле на то уопште мислио, што би било и неко природно заокруживање те реченице. Међутим, ако је Павле мислио на неко покривало, онда би било за очекивати да то буде неки другачији облик реченице, односно уместо предлога *κατά* имали бисмо предлог *ἐπί*, који би још израженије захтевао да се укаже на то о каквом је покривалу реч. Павле се, међутим, сасвим свесно и јасно држи предлога *κατά*. За претпоставити је, дакле, да је Павлу сасвим јасно и шта овај предлог значи и на шта се односи. Паралеле овом преводу, односно други Павлови текстови у којима је употребљен овај предлог, писане су у генитиву и првенствено и истакнуто упућују на правац: наспрам, насупрот, у односу, низ, одозго на доље. Предлог указује на покрет, а не на неко стање мировања за које би био прикладнији предлог *ἐπί*, што многи преводи подразумевају, односно одговарајућом речју за предлог *ἐπί* замењују постојећи предлог *κατά*. За једно више књижевно тумачење, односно превод, који нам изгледа као најприхватљивији, упућујемо на: Е.А. Allo, "Saint Paul: Premiere epitre aux Chorointhiens".³² Тамо, везано за овај стих читамо: имајући нешто да му виси низ косу. При овом преводу нам постаје јасно и место глагола *ἐχεν*. У четрнаестом стиху налазимо додатне елементе који иду у прилог томе да четврти стих протумачимо, односно да прихватимо Алово тумачење. Наиме, у том стиху, који је суштински везан за четврти стих, читамо: ...*εάν κόμρα* – ако коса. Ово нас у склопу досадашњег читања Павлових текстова упућује на то да Павле има у виду дугу косу. Дуга коса би била нешто што виси, што иде, што се спушта низ главу. У том правцу је текст протумачио и Ало. Дакле, по њему Павле има у виду дугу косу, и она је нешто што виси са главе и низ главу. При оваком тумачењу оригиналног текста најчешће помињани вео (=κόλιμμα), којег у тексту и овако и онако нема, бива додатно непотребан. Остаје нам, међутим, питање, зашто је Павла до те мере узнемиравала „дуга коса“? Ово је интересантније тим пре што је Павле познавао и виђао свештенике који се моле са великим турбанима који су покривали главу, косу (в. Изл. 28:4,37- 38). Зашто је Павла онда узнемиравало нешто што би било на глави онога ко се моли? Павла мучи дуга коса, а не тек нешто што стоји на глави. Из четрнаестог стиха је јасно да је у питању коса која је за мужа срамота (ст. 14). 32 Е.А. Allo, Saint Paul: Premiere epitre aux Chorointhiens, Paris Gabalda, 1956. стр. 255-256.

Свиђа ми се 1

Твитуј

Save

Дели

ЈОШ ТЕКСТОВА

Драгица Тадић
Папаниколау:
Ослушкивање човекове
жеђи за смислом (Разговор
са Танасисом Н.
Папаганасиу)

Недавно је у издању београдског
Библијског института српској
читалачкој публици

1.09.2018.

др Дарко Ђого: Између три
Рима: историја, садашњост
и перспективе црквене
ситуације у Украјини

Крштење Руса (минијатура),
Кенингсбершк рукопис, XIII
век Између „дивизија“ и

10.08.2018.

Пасха мати Марије кроз
огањ и воду – Александар
Суботић

„Током своје борбе, у лику своје
сестре састрадалници су гледали
Онога који је за њих распет.“

21.07.2018.

Зоран Ћириковић –
Насиље неолиберализма и
подсахарске духовности:
предузетници вере,
јеванђеље просперитета и
окултна економија

Фото: Зоран Ћириковић У
условима хроничне беде,
екстремне непредвидивости и

11.07.2018.

Предраг Драгутиновић –
Тешко вама писмознанци и
фарисеји, лицемери... (Мт
23)

Питање односа јудејства и ране
Цркве која се окупља око вере у
Исуса као страдалог и васкрелог

4.07.2018.

Василиос Н. Макридис –
Православна Источна и
Југоисточна Европа:
Изузетак или посебан
случај

Данко Страхинић, Крст над
реком, Земун, 2018. Сагледавање
проблематике Да ли се религијска

29.06.2018.

ЛОКАЦИЈА

Николе Пашића бр. 41
31000 Ужице, Србија

КОНТАКТ

Канцеларија:
+381(0)31/524-320
svmarko1721@gmail.com

КОНТАКТ

Свештеник Милић Драговић
+381(0)64/144-7380
+381(0)62/883-9320

Свештеник Александар
Стјепановић
+381(0)64/255-1270

Свештеник Миливој Илић
+381(0)66/800-5237
+381(0)66/800-5237

Свештеник Душан Томић
+381(0)64/305-8654
+381(0)62/883-9384

Сва права заджана 2018.